

Sémi összehasonlító nyelvészet

BMA-HEBD-303

Biró Tamás

2014. november 5.

Házi feladat jövő szerdára

Következő órára: olvasandó + házi feladat

1. Olvasandó: Bennett 5 (linguistic reconstruction, pp. 41-55).

Készítsen listát az elírásokról, nyomdahibákról.

2. Szemantikai mezők a nyelvtörténet során:

- Bennett, p. 49, exercise 14 (v.ö. p. 50, Table 24)
- Szemantikai mezőnként egy bekezdés arról, hogy hogyan változhatott a rokon szavak jelentése.
- Emailben: biro.tamas@btk.elte.hu. Határidő: kedd dél (12:00).

Nyelvtani jelenségek

sémi nyelvekben:

tört többes szám (broken plurals)

Tört többes szám: klasszikus arab a klasszikus példa

- Arab (v.ö. *Beyond Babel*):

<u>Sing.</u>	<u>Plur.</u>	<u>glossza</u>
<i>walad</i>	<i>ʔawlād</i>	'boy'
<i>bayt</i>	<i>buyūt</i>	'house'
<i>kitāb</i>	<i>kutub</i>	'book'
<i>faqīr</i>	<i>fuqarāʔu</i>	'poor'
<i>ṣadīq</i>	<i>ʔaṣdiqāʔu</i>	'friend'
<i>bilād</i>	<i>buldān</i>	'country'

Tört többes szám: a sémi nyelvek déli ága (geez)

Outer plural:

	Sing.	Plural	
Masc.	<i>mamhər</i>	<i>mamhər=ān</i>	`teacher'
	<i>kəbur</i>	<i>kəbur=ān</i>	`honoured (masc.)'
Fem.	<i>ḥəlqat</i>	<i>ḥəlqat=āt</i>	`ring'
	<i>kəbərt</i>	<i>kəbur=āt</i>	`honoured (fem.)'
Masc. with fem. plural ending	<i>pāpās</i>	<i>pāpās=āt</i>	`metropolitan'

Inner plural:

	Sing.	Plural	
{CaCaC}	<i>?əzn</i>	<i>əzan</i>	`ear'
{CaCaCt}	<i>nəguś</i>	<i>nagaśt</i>	`king'
{?aCCəC}	<i>q^waʃl</i>	<i>?aq^wʃəl</i>	`leave'
{?aCCəCt}	<i>rə?s</i>	<i>?arəst</i>	`head'
{?aCCāC}	<i>kənf</i>	<i>?aknāf</i>	`wing'
{?aCCuC}	<i>hagar</i>	<i>?ahgur</i>	`town'

Tört többes az északnyugati sémi nyelvekben?

*Hipotézis 1: Proto-sémiben nem/alig volt tört többes szám.
ÉNY-i sémi: nem alakult ki / korán megakadt a kialakulás.*

Hipotézis 2: Proto-sémiben volt tört többes. ÉNY-i sémiből eltűnt.

- Arámi/szír:

<i>ḥamārā</i>	plur:	<i>ḥemrā</i>	‘szamár’
<i>qarītā</i>	plur:	<i>quryā</i>	‘falu’
- óarámi feliratok?
(E. Lipiński, in H. Gzella and M. Folmer: *Aramaic in its Historical and Linguistic Setting*, 2008)
- Héber? Szegoláták többes absolutus-a:
**malk-* > *melek, malki, malkê* ~ (?* *malak-* >) *malākîm*

Arab helye a nyugati sémi nyelvek között

- Érvek a déli ág mellett, pl:
 - Földrajz
 - Tört többes déli ágban van, északnyugati és keleti ágakban nincs.
 - [p] > [f]
 - L-igetörzs: *qātala* (v.ö. klasszikus arab III/*fā^cala* törzs)
- Érvek az északi/centrális ág mellett, pl:
 - Emfatikus hangok képzése: dél – glottalizáció vs. centrális – faringalizáció.
 - Szuffixkonjugáció mássalhangzója: dél – [k] vs. centrális – [t].
 - Második gyökms h geminációja a prefixragozásban: dél – igen vs. centr. – nem.
- Melyik érv mennyire győz meg bennünket? *Tipológiai vs. történeti érv.*

Összehasonlító rekonstrukció: alapok és szemantika

A történeti rekonstrukció klasszikus módszere

- Vegyünk rokon szavak egy listáját
- (Mi van a nyelv többi szintjével?)
- Rokon szavak:
 - Azonos / hasonló hangalak – ld. következő órán
 - Azonos / hasonló jelentés
- Kizárjuk a későbbi kölcsönzéseket (és a „*skewed*” alakokat)
- Mi lehet az a *proto-szó, amelyből levezethető
 - Az egyes nyelvekben megfigyelhető hangalakok
 - Az egyes nyelvekben megfigyelhető jelentések

A történeti rekonstrukció klasszikus módszere

- Mi lehet az a *proto-szó, amelyből levezethető
 - Az egyes nyelvekben megfigyelhető hangalakok
 - Az egyes nyelvekben megfigyelhető jelentések
- Plauzibilis hangváltozások
- Plauzibilis jelentésváltozások
- Minél kevesebb változást posztuláljunk:
 - Gyakran a leánynyelvek többségében megfigyelhetőt érdemes feltételezni
 - Korábbi nyelvek
 - Archaikusabb nyelvek:
Vajon mindenhol / a nyelv minden szintjén hasonló a változás sebessége?

Szemantikai mezők változása

- A szemantika kevésbé stabil, mint a hangalak
 - Jelentésbővülés
 - Jelentésszűkülés
 - A szemantikai mező felosztása két szó között
 - A szemantikai mező eltolódása
- Kölcsönszavak hatása a *nyelvi rendszerre*
- A reáliák, a környezet, a társadalmi viszonyok megváltozása → a kifejezendő jelentések (és azok gyakorisági arányának) változása.

Viszlát jövő szerdán!